

En e-bog fra

ANIS

Se flere titler på www.anis.dk

Denne e-bog indeholder et digitalt vandmærk. Der er ved dit køb indlejret et digital mærke, som kan vise tilbage til dig som køber. Du skal derfor passe på, at andre personer ikke får adgang til en kopi af din fil, da du vil stå som ansvarlig.

De fem portrætter er skrevet på baggrund af feltstudier og interviews i 2004 og 2005. Bogen inkluderer desuden materiale fra tidligere feltarbejder og refererer på forskellig vis til tekster i forlængelse heraf: I 1992-1993 arbejdede jeg med tre præster i forbindelse med et studie af begravelsesritualet (*At sige ordentligt farvel*, 1993), i perioden 1997-1999 gjaldt det 11 præster i forbindelse med et feltarbejde om begrebet 'tro' (*Hverdagens teologi*, 2000). I efterårssemestret 2002 deltog jeg i undervisningen (med 23 teologer og en række undervisere) på pastoralseminariet i København (*Tre skridt fra livet*, 2003). En statistisk og etnografisk undersøgelse af kirkelivet i Viborg Stift (*Billeder af Viborg Stift*, 2003), foredrag og undervisning i det kirkelige felt, især ved præsternes efteruddannelseskursus, har givet lejlighed til at skabe flere data og til at diskutere og perspektivere resultaterne med mange flere præster undervejs.

Tak til alle medvirkende præster, studerende og ansatte på Pastoralseminariet i København og til kolleger og studerende ved Institut for Antropologi, Københavns Universitet. Mogens Lindhardt, Hanne Overgaard Mogensen, Hans Vium Mikkelsen og Poul Pedersen har bidraget med værdifulde kommentarer til tidligere udgaver af manuskriptet. Tak til Statens Humanistiske Forskningsfond og Carlsbergfondet for bevilling af forskningsmidler.

Fem præster

og antropologiske
perspektiver på
identitet og autoritet

Cecilie Rubow

København 2011

Forlaget
ANIS

*Fem præster
og antropologiske perspektiver på identitet og autoritet*
Cecilie Rubow

© Forfatteren og Forlaget ANIS, 2006

Bogen er sat med Bembo på Religionspædagogisk
Center

ISBN-13: 978-87-7457-570-2
2. udgave 2011

Omslag: Åse Eg Jørgensen

Forlaget ANIS
Frederiksberg Allé 10
DK-1820 Frederiksberg C
tlf. 3324 9250 – fax 3325 0607
www.anis.dk

INDHOLD

Forord, 7

Bag om stereotyper

Lars Henriksen, 23

Kirsten Sarauw, 57

Jørgen Demant, 93

Christian Grund Sørensen, 129

Birgith Nørlund, 165

Efterord, 203

Autoritet og karakter

Litteratur, 235

FORORD

Bog om stereotyper

Dette er en bog om fem præster i Den Danske Folkekirke; deres arbejde, hverdag, opvækst, uddannelse og teologi. Bogen er skrevet på baggrund af feltarbejdsbaserede studier, og portrætterne indeholder uddrag af interviews, beskrivelser af præsters arbejdsliv samt analytiske perspektiver på forholdet mellem person og embede, identitet og autoritet.

Det grundlæggende spørgsmål for bogen er: hvad gør en person til en præst? Svarene er detaljerede, erfaringsmættede og modstridende. Portrætterne viser fem forskellige måder at være person og præst på. Alligevel er der, som det vil fremgå, fælles træk, som disse præster deler med hinanden og med mange andre præster. Jeg skal i efterordet nævne nogle af disse fælles træk i mere systematisk form ud fra et argument om, at skabelsen af identitet som præst beror på en særlig fortolkning af forbindelsen mellem en historisk person og en delvis foreskrevet rolle, i præsters tilfælde defineret ved et særligt 'embede'.

Her i forordet vil jeg præsentere det antropologiske perspektiv som et forsøg på at nå bag om de stereotyper, dvs. de generaliserede forventninger, som præstegerningen er omgærdet af. Undervejs i mine studier af tro, ritualer og præster i det danske folkekirkelige felt er jeg stødt på to markante stereotyper. Den mest almene, dominerende (og ældste) stereotyp er præsten som en verdensfjern ‘helligpeter’, den anden – som jeg her til lejligheden kalder ‘Peter-præst’ – er mest udbredt i mere snævre kirkelige kredse; det er præsten som en stresset, nomadisk omsorgsmedarbejder.

‘Helligpeterfiguren’, som jeg skal skitsere mere detaljeret nedenfor, er et billede af præsten, der kan spores i forskellige variationer i flere tidsaldre og kontekster, men som også er sekulariseringens særlige symbol på en minoritet af troende, der lever på resterne af en religiøs tradition. Præsten er særlig, grænsende til en særling; symbolsk markeret ved en distinkt, institutionaliseret from kristendom.

‘Peter-præst’ er den nye stereotypiske kategori, hvor præsten derimod er lige så sekulariseret i sin interaktionsform som repræsentanterne for de (andre) social- og servicefag, der formidler tjenester, omsorg og ydelser til ‘brugere’. Man er kommet på fornavn med præsten, et udtryk for, siger denne stereotyps logik, at præsten – akkurat som politiker, lægen, læreren og socialrådgiveren – har erfaret en *af-professionalisering*, hvor de personlige egenskaber får større vægt. Inden for stereotypens ramme er præsten bedst kvalificeret som præst, idet han og hun er helt almindelig; hverken mere eller mindre troende end alle mulige andre i det folkekirkelige felt.

Stereotyper kan udmærket rumme en sandhed; det er blot ikke sikkert, at de er relevante eller dækkende i alle eller i de fleste tilfælde. Realismen i disse to stereotyper refererer til den herskende kulturelle forståelse af forholdet mellem person og embede: engang var der embeder og hierarkier, som definerede en afgrænset identitet og autoritet, i dag er disse forhold flydende og til forhandling. Engang var der positioner, hvorfra sandheden kunne lyde, derunder religiøs sandhed, i dag er både viden og tro personlige forhold. Det utilstrækkelige forhold er selvfølgelig, at disse stereotyper *er* forenklede. Stereotyper er 'rene' billeder, ekstremt kondenserede, rensede for mellemformer, variationer, afvigelser og undtagelser (Jenkins 1996: 122-123). En hurtig orientering kan forvisse enhver om, at man kan være præst på mere end to måder. Forsøget her i bogen er at anskueliggøre en variation, dels i form af fem portrætter, dels i form af mere generaliserende, analytiske synsvinkler på forholdet mellem person og embede.

AUTORITET SOM EPISODISK KARAKTER

Argumentet i denne bog er, at det – trods herskende stereotyper og gængse fortællinger om afprofessionalisering, detraditionalisering og autoritetstab – stadig er frugtbart at tænke i autoritetsformer. Selv om præstens magtbeføjelser gennem et par århundreder er blevet indskrænket, er selve det at være præst stadig et særligt erhverv og en identificerbar identitet. Det lykkes stadig præster at blive præster. Ikke ved kald, udnævnelse og autorisation alene, ikke ved befa-

linger og dekreter, men i den konkrete daglige interaktion med andre, indlejret i visse traditioner for tekster, ritualer, symboler mv. At være præst inkluderer et vist repertoire af handlinger, og bogens hovedanliggende er at lade spørgsmålet om handling være indgangen til spørgsmålet om identitet og autoritet.

De fem portrætter viser, hvordan disse præster bliver netop præster med fokus på denne dannelsesproces' episodiske karakter, dvs. hvordan identitet og autoritet dannes fra situation til situation, imens de involverede er i færd med noget andet: at vie og at blive gift, at underskrive et dokument og at snakke om vind, vejr og kirkeklokker. Strategien har været at vise, hvordan præsterne er præster og personer i forskellige situationer, og hvordan identitet og autoritet er en 'hændelse' eller 'en forbigående begivenhed' ved de mange forskellige handlinger, fremfor at lede efter en særlig 'præsteessens' eller indre kerne af identitet og autoritet. I efterordet udmønter denne analytiske strategi (inspireret af Kirsten Hastrup 2004) sig i en handlingsmodel og en konkretisering af seks fremherskende rollefag, som rummer muligheden for hver sin form for autoritet: shamanen, eksper-ten, liturgen, performeren, mediatoren og polemikeren.

Den episodiske karakterdannelse afspejler præsternes arbejdsform og deres fortælleform. Deres arbejde foregår i vid udstrækning på forskellige mødesteder – i konfirmandlokalet, på udflugten, ved vielsen, ved menighedsrådsmødet osv., ligesom deres uddannelse foregår på særskilte steder – i forskellige discipliner og studentegrupper på universitetet, på pastoralseminariet, i praktikforløb og ansættelser. De fem præster beskriver på hver sin måde, hvordan de opfatter dét

at *blive* præst, og dét at *være* præst i de forskellige situationer. De reflekterer ligeledes over, hvordan deres egne og andres billeder af præsten, kirken og kristendommen dannes gennem opvæksten og uddannelsen, og de overvejer billedernes indbyrdes forhold. Der er med andre ord flere fortolkningsordner (beskrivelser, refleksioner og refleksioner over refleksioner) involveret i hvert portræt. Ved at erindre, genopdage og fortolke skaber præsterne på den måde også et episodisk system, flygtigt og forbigående, med scener fra barndommen, uddannelsen, forskellige ansættelser, ritualer, møder osv.

I mine samtaler med præsterne har jeg ikke bedt dem reflektere direkte over embedssyn, præstestereotyper, identitet og autoritet, men disse begreber udgør den ramme, vi har talt indenfor, når vi har forsøgt at holde os til enkelthederne via spørgsmål som: 'Hvad gjorde du?' 'Hvad sagde de andre?' 'Hvad skete der så?' 'Er du så sikker på det'? Vi har på den anden side ikke undgået digressioner, hypoteser og diskussioner. Feltarbejdet har derfor også været episodisk, helt konkret: samtalerne har fundet sted på de ruter, præsterne har fulgt – i biler, til fods, i tog – og på de steder, hvor de arbejder, lever og cirkulerer imellem – kirker, stuer, kontorer og sakristier.

De fem præster er ikke valgt ud fra 'hårde' kriterier om repræsentativitet for hele det folkekirkelige felt. Hensigten har været at dække en af de 'midterste bredder' mht. alder, land og by, teologisk orientering mv., men valget af netop disse præster beror på tilfældigheder. Sagligt set kunne jeg have valgt at spørge mange andre, jeg har mødt i feltarbejder eller i forbindelse med undervisningsopgaver i det praktisk-

teologiske felt. De fem, jeg indledningsvis opfordrede til at deltage, accepterede alle.

De mere formelle interviews er optaget på bånd, udskrevet og redigeret for at fortætte det ofte både kortåndede og langstrakte talesprog. Portrætternes overordnede temaer og den dokumentaristiske stil med den skiftevis observerende, interaktive og selvrefleksive fortælleform er mine konstruktioner. De fem præster er kommet med forslag til præciseringer og har i enkelte tilfælde foretrukket en nedtoning af biografiske detaljer af hensyn til de implicerede personer.

DE TO STEREOTYPER

En stereotyp er et kondenseret, generaliseret billede, som med sin taxonomiske forenkling er behændig at ordne verden med. Stereotyper har en distinktiv tyngde omkring visse betydninger; fx er en pingvin formelt set en fugl, men en gråspurv forekommer typisk mere 'fuglet', dvs. nærmere indbegrebet af en fugl (Rosch 1978, Lakoff 1987). På samme måde kan man tænke sig, at nogle præster passer bedre til indbegrebet af en præst end andre, selv om langt flere formelt hører til kategorien.

Nedenfor har jeg lavet en sammenskrivning af de to præstestereotyper, som jeg har mødt i det folkekirkelige felt, dvs. blandt mennesker som i forskellig udstrækning er en del af de handlinger, som foregår i folkekirkeligt regi, uanset om de er medlemmer eller ej, og uanset om de kommer i kirkelige sammenhænge hyppigt eller sjældent. Påstanden er ikke, at stereotyperne dækker alle forestillinger om 'præ-

sten', men at det er de to dominerende billeder, som meget viden strømmer igennem, hvad enten de bliver brugt bekræftende ('han er bare så typisk') eller benægtende ('vores præst er helt anderledes').

Stereotyperne er i deres konkrete brug ikke så detaljerede, som jeg fremstiller dem, for de er oftest grebet i ét enkelt sigende billede, som fremstår som et kontekstbestemt metonym for hele stereotypen. I den konkrete brug er synsvinklen også mere ensrettet, end i den version jeg fremskriver, hvor jeg medtager den typiske pastorale reaktion på stereotypen. Jeg forsøger altså her at sammenstille de mange delversioner, jeg er stødt på i interview, samtaler og diskussioner, i to, vil jeg hævde, *styrende* stereotyper. Det retoriske og teoretiske greb er med andre ord at vise stereotyperne, løbe med på deres overdrivelse, for dernæst i de følgende kapitler at efterspore både deres delvise relevans, mulige overlapninger og åbenlyse begrænsninger.

HELLIGPETER er troens mand, han inkarnerer et grundfæstet og altoverskyggende kristent og kirkeligt engagement. Denne typiske præst er en midaldrende mand med skæg, tweedjakke, god tid, en salmebog inden for rækkevidde, et front anliggende, der indbefatter en bibelnær kristendom, en borgerligt uangribelig moralsk habitus og – let fugtige hænder.

Man placerer ham nemmest i et kirkeligt interiør, foran våbenhuset, ved alteret eller i et hjemligt udseende præstegårdskontor med en væg af gamle bøger. Han vogter med selvindlysende alvor en civilisatorisk og åndelig tradition, læser tørt udseende afhandlinger, interesserer sig for kalkma-

lerier og tysk barok, underskriver diverse dokumenter med blæk og er med garanti ikke det festligste indslag ved en komsammen.

Denne præst bærer på en skygge af syndsbevidst kristendom, selv om han tror, at Gud forlader alle synder. Han tror på, at der er en almægtig Gud, en transcendent instans, som overskrider alle tænkelige skalaer, men han tager også det protestantiske forbehold alvorligt. Derfor kan han ikke stå mere inde for Gud, tilgivelsen og dommen, end alle andre kan. Det er den frihed i kristendommen, han elsker og fastholder: enhver må tænke sit. Enhver *skal* faktisk tænke sit. For ingen kender den endelige sandhed; den er i Vorherres hånd. For denne præst at se, er det mærkelige derfor, at han bliver opfattet som en helligpeter, det er han jo lige præcis *ikke*. Han er et helt almindeligt menneske. Han har ikke en bedre relation til Vorherre end andre, og han ser heller ikke synd overalt. Synd er at være utilstrækkelig, og det er alle mennesker, eftersom de ikke er Vorherre.

Når man ser en helligpeter, er den slags refleksioner imidlertid underordnede. Idet præsten taler om Vorherre, viser det tilbage til ham selv. Du bliver, hvad du taler om. Der går aldrig røg af en brand uden ild. Selv om præsten lægger vægt på syndernes forladelse, taler han jo om synder. Og selv om han taler om frihed, har han jo valgt side; han er en hellig én, og han bør faktisk være det, hvis han er præst.

PETER-PRÆST er træt af kun at blive identificeret med fromhed, prædiken og kirkerum. Under kjolen er han klædt som alle andre, og under håret er han lige så sekulariseret

som den menighed, der søndag morgen kører børnene til håndbold, sover længe, kobler af fra ugens arbejde, engagerer sig i familie, fritid og konsum. Men præsten har en anden arbejdsuge end de fleste og en horiont af tekster og ritualer, som han forholder sig til året rundt, hver dag. Mandag morgen læser præsten næste uges evangelietekst og gør sig tanker om salmevalg og temaet for den næste gudstjeneste, tænker ved sig selv, at det er en ubegribelig rigdom at få lov til at beskæftige sig med tekster, der er så tunge af visdom og virkningshistorie og samtidig så indlysende vedkommende.

Inden prædikenen med noget besvær skrives færdig fredag morgen eller lørdag nat (for hvordan skal man formidle disse indsigtsfulde tekster på en for nutiden begribelig måde), løber præsten rundt for at møde og invitere sognets beboere, der befinder sig alle mulige andre steder end i kirken. Præsten deltager i skolernes undervisning, laver arrangementer med børnehaven, rundvisninger for spejderne, spaghettigudstjenester for børnefamilier, filmforevisninger, rockgudstjenester, fyraftensgudstjenester, undervisning for konfirmander, foredragsarrangementer, babysalmesang, andagter på plejehjem, tager vagter på sociale skadestuer, indbyder til bibelmaraton osv.

Dette er præsten, som næsten aldrig er hjemme, fordi præsten er kirken selv. Telefonsvareren meddeler, at man er velkommen til at lægge en besked, og de beskeder, der ligger, er fra bedemanden, organisten, menighedsrådsformanden, skolelæreren, journalisten, kommende dåbsforældre, konfirmandforældre osv. De vil alle sammen gerne vide, hvornår noget sker, og hvordan det skal foregå og høre om præsten kan være med. De vil gerne se præsten, gerne i kjo-

le, og han skal også gerne sige noget, det behøver ikke at være langt. Præsten organiserer, sætter plakater op i bage-rens vindue, ringer til organisten og aftaler salmer og melo-dier til højmessen, begravelsen og plejehjemsgudstjenesten, kopierer undervisningsmateriale, holder medarbejdermø-der, går til bestyrelsesmøder, byder velkommen til fore-dragsholdere, redigerer sogneblad og hjemmeside og under-viser 3., 5. og 9. klasser.

Overalt har præsten det gode budskab med, selv om hun godt kan være i tvivl om, hvorvidt Gud ligefrem *findes* som sådan, men hun er ikke i tvivl om, at Gud er en nødvendig-hed, et mysterium, en tryghed, en støtte, og at der er mange måder at tro på. Det kan de fleste give hende ret i, og det er godt, hun siger det, selv om det mærkelige for præsten at se er, at ingenting alligevel ændrer sig. Dette er præsten, der er i fare for at få stress, ødelagte ægteskaber og bristede illusio-ner. Der er ingen, der vil være kirke med hende og ham for alvor, alt for få tager ansvar. Der kommer blot endnu et nyt hold konfirmander, en ny film, endnu et hosianna fra sprøde minikonfirmander ved det lille bibliodrama palmesøndag, endnu en begravelse, endnu en vielsestale til to mennesker, man aldrig har set før og ikke siden ser igen.

STEREOTYPER S VIRKE

Præstestereotyper er kilde til væsentlig viden. De er eksem-pler på kollektive kategorier, som en meget stor mængde vi-den passerer igennem, uanset om de bruges reflektivt eller ej, dvs. om man bevidst spiller på stereotyperne, overvejer

og relativiserer dem eller om man ikke har haft grund til at betvivle deres udsigelseskraft.

En 30-årig kvinde, iført træningstøj, fuld fart og inliners ned ad gaden i det landsogn, hun lige var blevet ansat i, kan let falde ud af forestillingerne om en præst. Situationen er ikke tænkt, hun *var* den nye præst, og den konkrete reaktion fra en af sognets ældre beboere, som præsten stoppede op og hilste på, var tavs måben. Det kunne jo umuligt være 'præsten'.

Netop forenklingen gør stereotypers fortællepotentialer stort. Den rene form er appellerende ('præster er midaldrende mænd med skæg', 'i dag er præster alt for stressede') både når stereotypen passer, og når den ikke passer. Selv om særtilfælde hober sig op, og præsten til ens overraskelse har røget en hjemmerullet cigaret foran kirken søndag morgen, betyder det ikke nødvendigvis, at man skiller sig af med stereotypen. Stereotyper er mere sejlivede end enkeltstående erfaringer. De er kulturelle forestillinger, dvs. kollektive, kondenserende og tingsliggørende, og som sådan en del af objektiveringerne af det sociale liv. De lever side om side med de mere konkrete, erfaringsbaserede billeder, og derfor stemmer vore *forestillinger* om verden ikke nødvendigvis sammen med, hvad vi *konkret erfarer*; fx vil mange unge i dag ikke have mødt en vaskeægte helligpeter, men snarere flere Peter-præster, og alligevel kan helligpeter stadigvæk være en dominerende stereotyp hos dem, dannet meget tidligt via familie, bøger, skole- og fritidsinstitutioner, medier osv.

Stereotyper er ikke sådan at slippe af med, og udforskningen af forholdet mellem stereotyperne og de dagligdags erfaringer er derfor en kulturanalytisk klassiker. Deres tilste-

deværelse kan forstås både ude fra kognitive analyser af de måder, hvorpå mennesket er tilbøjeligt til at tænke og kategorisere; historiske analyser som viser, at der i ethvert samfund kan forekomme træge forestillinger, der halter bag efter den konkrete udvikling; eller analyser, der foreslår, at det er såre menneskeligt, at vi forstår verden i et sæt af kategorier (fordomsfulde eller idealistiske), men ikke nødvendigvis følger dem, fordi der også er andre mere konkrete og praktiske måder at forstå verden på. Det afgørende i denne sammenhæng er ikke et forsøg på at forklare, hvor stereotyperne stammer fra og hvilket stof de er dannet af, men en konstatering af at de findes, og at de meget ofte sætter en snæver ramme for, hvad der er muligt at tænke om præsten, arbejdet, kirken, troen – og autoriteten.

AFPROFESSIONALISERING OG DETRADITIONALISERING?

De to præstestereotyper aftegner det 20. århundredes herskende fortælling om præsten, der fra at befinde sig på resterne af et civilisatorisk centrum, må orientere sig i nye flade netværk og pædagogiske mellemrum. Ikke blot præster har måttet erfare store ændringer i deres embede og arbejde. Det 20. århundrede rummer mange lignende historier om en 'persontrend', hvor de professionelle medarbejdere skal optræde mere 'menneskelige' (Lihme 1998). 'Brugeren' (eleven, patienten, klienten osv.) skal nu mødes i øjenhøjde og på egne præmisser (Asmussen og Jöhncke 2004). Politikere lægger kræfter i at bibringe offentligheden et personligt indtryk (Hedeboe 2002), lærerne er ikke længere videns-

autoriteter, men omsorgsmedarbejdere (Schmidt 1999), og læger søger at vinde fortrolighed ved at lægge den hvide kittel til side (Barfod 2004).

I den pastorale verdens selvforståelse afspejler forholdet mellem den gamle stereotyp og den nye stereotyp sig i forskellen mellem den formelle tjenstemandsansættelse (baseret på bureaukratiske reglementer og delegeret autoritet) og den subjektive fornemmelse af at være ansat på kontraktliggende forhold (baseret på personligt engagement og 'rigtig kemi'). Eller i mere pastorale vendinger: det er ikke længere embedet, der bærer personen, men omvendt (Christiansen, Bech-Hansen og Brønnum 2004-2005). Bevægelsen fra den ene fortælling til den anden er stadig undervejs, og præster kan stadig blive overraskede, når et ansættende menighedsråd interesserer sig mere for, om man har jagttegn og familie, end ens særlige teologiske interesser.

Den nyere præstestereotyp er primært udbredt i kirkelige kredse, særligt blandt præster, og den er opstået på baggrund af en tabserfaring. Den herskende kirkelige fortælling om kirken er, at danskerne har tabt interessen for den evangelisk-lutherske kirkes inderste væsen og derfor også mistet fortroligheden med dens centrale livsytringer – højmessen, salmesangen, bibelkundskaberne, fællesskabet. Alt dette er tabt, selve traditionen, og præsterne begynder forfra hver gang.

I forhold til for 20 og 30 år siden møder de dog i dag ubetinget en langt større interesse og velvillighed. De erfarer, at befolkningen har en nogenlunde usvækket samhørighedsfølelse med kirkebygningen og overgangsritualerne, og at præsten opfattes som et højtideligt, traditionelt og stem-

ningsladet indslag i årets og livets store fester. Desto mere frustrerende synes det at være, at der ikke kommer flere til højmesse, at der ikke er flere frivillige, ikke en voksende aktiv menighed, som selv sætter ting i værk, ingen fornemmelse af forpligtelse. Præsten ender med at betragte *sig selv* som traditionen, en tilstand, som er tung at bære, og som i øvrigt strider imod 'det almindelige præstedømme', den klassiske lutherske embedsforståelse, hvor alle døbte er præster. Ikke alene skal personen bære præsten, præsten skal også bære kirken.

EMBEDE OG TRADITION

Der er grund til at stoppe op ved denne selvforståelse og se den kritisk an. Forestillingen om et traditionstab er ikke blot en pastoral forestilling, men en veletableret position i en vidtrækkende debat om det post-moderne samfund. Denne position peger på et tab af tradition inden for religionen, familien, det politiske system mv., og selv om det næppe er muligt at argumentere for, at der *ikke* har fundet en aftraditionalisering sted, er der gode grunde til at udfordre forestillingen om, at vi er nået frem til en post-traditionel tidsalder. Man kan blot tænke på monarkiets rolle, nationalismen og de etniske konflikter. Trods stærke tendenser til fragmentering og differentiering er der ikke et systematisk kollaps af autoritative kulturelle stemmer. Som alternativ til traditionstabstanken er der stærke argumenter for, at der side om side med relativt aftraditionaliserede kulturelle strømninger er væsentlige elementer af traditions-bevaring og af retradi-

tionalisering (Heelas 1996). Religionernes voksende betydning i et større globalt perspektiv er efterhånden blevet endnu et indlysende eksempel.

I dansk kirkelig sammenhæng er den traditions-bevarende strømning åbenbar i det tætte forhold mellem stat og kirke (fx i form af et statstilskud som bl.a. dækker 40% af præsternes løn, og det at uddannelsen som teolog foregår på universiteterne), samt i det forhold at 83,1% af befolkningen i 2004 er medlem af folkekirken og i meget vid udstrækning deltager i dåb, bryllupper og begravelser. Den omfattende festligholdelse af kronprinsparrets bryllup i sommeren 2004 (over hele 10 dage) er i den forbindelse i en kategori for sig selv i den kulturelle semantik. Andre retraditionaliserende elementer er julegudstjenesterne. Statistik fra kirkeåret 2003 i Viborg Stift viser, at der var godt 100.000 deltagere i gudstjenesterne juleaftensdag, hvilket svarer til 22% af stiftets indbyggere (Rubow 2003). Det seneste årtis opblomstring af bryllupsfester og forskellige former for gravkult, genopdagelsen af retræter, lystændingsritualer, pilgrimsrejser og middelalderlig mystik er ligeledes en del af billedet, ligesom introduktionen af en kirkelig undervisning af børn i 3. og 4. klasserne er væsentlig. Som led i socialiseringen til det folkekirkelige felts traditioner er præsternes rolle betydelig i ritualerne, undervisningen, sjælesorgen mv.

Præsternes arbejdsopgaver og omverden ændrer sig, og autoriteten i 'gammeldags' forstand som hjemmehørende i en ophøjet position med traditionsomspundne privilegier er svækket og under forandring. En del af de episodiske karakterdannelser kommer uden tvivl i stand i en umiddelbart mere svækket form. Påstanden er her, at der ikke desto min-

dre stadig er grund til at tale om autoritet, både gamle og nye former – og til at udforske, hvordan de dannes i hverdagslivets sociale institutioner og traditioner.

Jeg har opsøgt præsterne for at få et indblik i deres arbejde, selvforståelse og baggrund. Præsterne står i midten af kirken, arbejder der seks dage om ugen og er bindeled mellem mange netværk og livsverdner (også det fortæller en anden historie end afprofessionalisering og aftraditionalisering).

Portrætterne er lagt bredt an; de har personen som udgangspunkt og fokuserer så at sige først i anden omgang på, at der er tale om præster. At have det analytiske fokus på 'præsten' indebærer en latent fare for en overdrivelse af det pastorale, ligesom når en kulturanalyse handler om melanesere, muslimer eller foregår i hinduistiske templer; de kan alt for let blive gjort for distinkte, for anderledes. Præsten er både 'præsten' og en 'person', og derfor handler denne bog både om kirkelige kringelkroge, teologiske forudsætninger og personlige idiosynkrasier og den måde troen, faget og embedet kan have med alting at gøre: familien, musikken, farverne, skolerne, sprogene, kæresterne, køerne og dovenskaben. Portrætterne udforsker de konkrete biografier og de teologiske variationer. Efterordet indkredser mere almene aspekter vedrørende pastoral identitet og autoritet.

LARS HENRIKSEN

Født 1961, opvokset på Falster

Cand.theol. 1995

Sognepræst i Sankt Pauls Kirke, København, fra 1996

Der er en provinsiel stilhed på Sankt Pauls Plads med visne blade og lyden af en håndværker. Det er midt i København, mellem Store Kongensgade, Sølvgade og Østre Voldgades skæve vinkler. Kirketjeneren sætter et skilt ud, klokken er lidt i ni. Kirken er åben, pladsen tom. Lars Henriksen har været præst i knap ti år. Han har fornemmelsen af at være nået til et vendepunkt: – “Nu har jeg brugt 20 år på min fars kultur. Det er ved at være på tide, at jeg beskæftiger mig med min mors.” Han siger det flere gange. Hans mor er østgrønlænder.

Det er ni år siden, jeg først mødte Lars Henriksen. Han var dengang studerende på pastoralseminariet. To år efter interviewede jeg ham et par gange. Jeg kom aldrig til at bruge de interview direkte. Som etnograf producerer man meget materiale, og det meste dukker aldrig op i tekster. Man

sorterer, generaliserer og kondenserer, og der skabes på den måde et overskud. I Lars' tilfælde var interviewene usædvanlige, vanskelige at inkorporere, i hvert fald i citater og kortere cases; der skal væsentlig mere plads til.

Dengang spurgte jeg ham for eksempel: *Hvordan kom du på, at du ville være præst?* Og han svarede: – “Vil du gerne vide det?” Jeg sagde ja, og han begyndte at fortælle i detaljer og langstrakte forløb. En grundregel i etnografisk interviewteknik er, at man skal spørge til konkrete begivenheder for at få tætte beskrivelser, der ikke springer til konklusioner såsom: ‘Ja, men det var mange ting. Jeg mødte en pige, der gerne ville være præst, og så fik jeg lyst til at læse teologi’. Sådan svarer Lars heller ikke, tværtimod. Hans hukommelse er udpræget episodisk, han taler gerne i eksempler; han tænker nærmest uafbrudt i personer og situationer.

TO MENNESKER PÅ VEJEN

– “Da jeg var 21-22 år, var jeg ramt af en slags ungdoms-sløvsind. Jeg havde nogle svirevenner: ‘Lad os drikke, for i morgen skal vi dø’. Jeg kunne godt se, at det her gik ikke, så jeg fandt ud af, at jeg ville på højskole, og så var der den der pige. Jeg begyndte at kigge på hende, og når vi sås, så kiggede vi på hinanden, og der kom smil og liv i øjnene. Vi blev forelskede. Jeg var betaget og tiltrukket af hende, og *hun* var kristen. Nå, men så – der skulle gå god tid! Vi kunne godt sove sammen, *sove*.

Hun vidste, at hun skulle være præst, og det vidste jeg ikke, hvad jeg skulle sige til. Præst!? Jeg var ikke klar over,